

Drie Korte Historische Terugblikken

Hoewel deze studiedag zich hoofdzakelijk bezighoudt met het heden en de toekomst, is een blik in de achteruitkijkspiegel, hoe vluchtig ook, onontbeerlijk. Eigenlijk zijn het drie afzonderlijke blikken in de achteruitkijkspiegel. De eerste twee hebben betrekking op de initiatiefnemer en de instelling waar deze dag door mag gaan, de derde heeft te maken met de intentieverklaring zelf.

1. De ETF

Op de ETF, zo kunnen we lezen op haar website, zijn “zowel studenten als professoren ... afkomstig uit alle hoeken van de wereld en [zij] horen bij verschillende kerkelijke denominaties.”¹ Dat ligt dus in de lijn van de intentieverklaring die vandaag centraal staat. Je zou de ETF dus kunnen kenschetsen als “een veelkleurige opleiding met één Patroon.” Het fundament van de ETF, het Bijbelinstituut België was bij aanvang echter een opleiding met een beperkt aantal kleuren. Ze werd in 1919 opgericht naar het model van het Moody Bible Institute in Chicago waar BEZ-stichters Ralph en Edith Norton zelf hun opleiding hadden genoten. De opleiding beoogde aanvankelijk alleen Belgen op te leiden tot evangelist, predikant of colporteur voor werkzaamheden binnen de BEZ. Hierdoor hoopte men het aantal buitenlandse werkkrachten binnen de BEZ tot een minimum beperken. Toch zijn vanaf het begin de afgestudeerden ook buiten de BEZ aan de slag gegaan. Niet alleen op zendingsvelden of in de buurlanden, maar ook in kerken en denominaties die naast de BEZ eveneens in België actief waren. Aanvankelijk was de opleiding enkel Franstalig. Wanneer de plannen voor een Nederlandstalige afdeling voor het eerst opdoken is niet bekend. De vroegste allusie dateert van april 1921.² Toen twee studenten in september 1921 van de Franstalige BEZ-Bijbelschool overstapten naar de pas heropgerichte Nederlandstalige Silo-

¹ “Identiteit”, n.d., <http://www.etf.edu/onderwijs/wie-zijn-wij/identiteit>.

² C T Potma, “Revival in Belgium,” *Things New and Old*, April 1921, 3.

Bijbelschool in Geraardsbergen, werden de plannen acuut. Enkele maanden later, in januari 1922, was de Nederlandstalige tak van de BEZ-Bijbelschool operationeel. Terwijl het IBV en de ETF, als erfgenamen van deze Bijbelschool, springlevend zijn, moest de Silo-opleiding om verschillende redenen al na vijf jaar de deuren sluiten. De Nederlandse BEZ-medewerker Cornelis Potma had ambitie om de eerste directeur van de Nederlandstalige Bijbelschool te worden.³ Het werd echter Abraham Van Puffelen, een Amerikaan met Nederlandse roots.⁴ Potma, die volgens zijn opleiding eveneens het Moody Bible Institute zou hebben genoten, werd echter nog voor het starten van de Nederlandstalige Bijbelschool ontslagen vanwege zijn Pinksteropvattingen. Van Puffelen keerde ruim tien jaar later terug naar de Verenigde Staten omdat zijn visie op het werk van de H Geest in het leven van een christen meer en meer ging afwijken van de rest van het docentenkorps.

In de beginjaren zijn verschillende studenten omwille van hun sympathieën voor de pinksterbeweging van de opleiding verwijderd. Het bekendste voorbeeld is Johannes Rietdijk, de pionier van de pinksterbeweging in Antwerpen. Naar buiten uit werd als reden opgegeven dat men niet achter zijn verloving stond met de zevenentwintig jaar oudere BEZ-evangeliste mej. Van Hoften. Zijn bekend geraakte Pinksteropvattingen zullen echter minstens even zwaar hebben meegewogen. Ondanks een enigszins gevarieerde kerkelijke achtergrond van het internationale docentenkorps was de theologische bandbreedte ongeveer een halve eeuw lang eerder beperkt. Dat veranderde sterk toen de opleiding onder leiding kwam te staan van George Winston. Hij startte in de zeventiger jaren van de vorige eeuw een verruimingsoperatie, die doorwerkt tot op de dag van vandaag. De ETF kan zich met recht en

³ Ibid.

⁴ Philip E. jr. Howard, *A new invasion of Belgium* (Philadelphia: Sunday School Times co, 1924), 186.

reden interkerkelijke en Bijbelgetrouwe faculteit noemen, zoals vermeld in de actie ‘ETF op zoek naar 2000 vrienden.’⁵

2. De Evangelische Alliantie Vlaanderen

Als we naar surfen naar het titeltje ‘Geschiedenis’ op de EAV website lezen we dat de Alliantie in 1980 werd opgericht door “verschillende reformatorische en evangelische christenen om een kader te scheppen waarbinnen gelovigen van verschillende achtergrond elkaar zouden kunnen ontmoeten, en konden samenwerken.” Vervolgens wordt de vergelijking getrokken met Engeland, waar in 1846 een Evangelische Alliantie werd opgericht. Dat de EAV meer dan honderd jaar later werd opgericht kwam, zo staat te lezen, doordat de evangelische beweging hier pas laat op gang is gekomen. Dit doet mijns inziens geen recht aan de invloed van bijvoorbeeld het Reveil en Keswick-bewegingen die in de 19^e eeuw niet alleen in Franstalig België, maar ook in Vlaanderen merkbaar was.⁶ Sterker nog, België kende al in 1847 een Evangelische Alliantie. Op 24 september 1847 ondersteunden veertig mensen schriftelijk of mondeling op een vergadering te Brussel het plan om een Belgische Evangelische Alliantie op te richten. Predikant Gustave Henry van Verviers uitte de wens dat de nieuwe organisatie een ‘echte geestelijke band zou vormen tussen alle leden van Gods gezin.’⁷ Hij daagde de aanwezigen uit om na te denken of men zelf actief bijdroeg aan het realiseren van onderlinge eenheid en broederliefde.⁸ Iemand anders merkte op dat de oorzaak van onderlinge verdeeldheid te vinden is in het feit dat men zo druk bezig is met de fouten van een ander dat men de eigen zonden uit het oog verliest.⁹ Een jaar later is het individueel lidmaatschap door verhuizingen, overlijdens en ontslagnames van eenenveertig teruggelopen naar zesendertig, en is er naar eigen zeggen ondanks enthousiasme

⁵ “ETF op zoek naar 2000 vrienden”, n.d., <http://www.etf.edu/nieuws/nieuws/etf-op-zoek-naar-2000-vrienden>.

⁶ Zie bijvoorbeeld het optreden van Robert Pearsall Smith in 1875 te Brussel. “Berichten,” *De Vlaamsche Evangeliebode*, 1 mei 1875, 2; 1 juni 1875, 3.

⁷ “L’alliance Evangélique à Bruxelles,” *Le Glaneur Missionnaire*, November 1847, 132.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

nog weinig vooruitgang geboekt, ondermeer doordat men bij enkele sleutelfiguren op verzet en onverschilligheid stuitte.¹⁰ In 1866 was er in de beschikbare journalistieke berichtgeving sprake van een Nederlandstalige en een Franstalige afdeling van de Belgische Evangelische Alliantie. Wanneer deze opsplitsing gebeurde en in hoeverre men ook nog samenwerkte is lastig te zeggen doordat het archief van de Evangelische Alliantie hoogstwaarschijnlijk verloren is gegaan¹¹.

De huidige EAV was in de vorige eeuw vooral bekend vanwege haar strijd voor een meer representatieve vertegenwoordiging van het protestantisme naar de diverse overheden. Dit resulteerde uiteindelijk in 1998 in de oprichting van de Federale Synode van Protestantse en Evangelische kerken in België en het op 1 januari 2003 in werking treden van de Administratieve Raad voor de Protestants-Evangelische Eredienst in 2003, de ARPEE. De EAV is echter op veel meer terreinen actief geweest. De tijd ontbreekt helaas om daar vandaag verder op in te gaan. Maar de rode draad door alles heen is dezelfde als die van de eerste Evangelische Alliantie in België en bij uitbreiding van alle Evangelische Allianties wereldwijd, namelijk het samen werken aan eenheid. De intentieverklaring die vandaag centraal staat is daar ook een goed voorbeeld van.

3. De Antwerpse geloofsverklaring – 1951

Tot slot een blik werpen op de Antwerpse geloofsverklaring van 1951. Een document dat tegenwoordig zo goed als vergeten is. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstond er een bijzondere en goede samenwerking tussen de jeugdverenigingen van de Antwerpse protestants-evangelische kerken. Jean Du Meunier zag kans een netwerk op te zetten tussen de uit deze jeugdgroepen afkomstige dwangarbeiders in Duitsland en het thuisfront. Vanuit dit werk ontstond in 1944 de interkerkelijke Vereniging voor Evangelische Uitgaven (V.E.U.) en De Kruisbanier. In 1946 volgde de eerste Bijbeldag, die in eerste opzet tegelijkertijd een

¹⁰ “L’Alliance Evangélique en Belgique,” *Le Glaneur Missionnaire*, September 1848, 106.

¹¹ Dit werd per e-mail bevestigd door prof. Boudin. H R Boudin, “Belgische Evangelische Alliantie”, mei 2013.

reünie was van de ex-dwongarbeiders. In dit milieu kwamen in november 1949 verschillende Antwerpse predikanten en kerkenraadsleden bijeen rond de vraag of, nu de oorlog gedaan was, ieder weer zijns weegs moest gaan dan wel dat men de mogelijkheid tot verregaande samenwerking moest onderzoeken. De betrokkenen hadden als ideaal om uiteindelijk tot “één Evangelische kerk” in België” te komen.¹² De aanwezigen, afkomstig uit de Hervormde Kerk, Gereformeerde Kerk, Belgische Christelijke Zendingkerk, Methodistische kerk Belgische Evangelische Zending, realiseerden dat dit niet evident was. Bewust van bestaande onderlinge theologische verschillen, besloot men de zogenaamde Apostolische Geloofsbelijdenis als uitgangspunt te nemen voor verkennende gesprekken. Tijdens de systematische bespreking van deze geloofsartikelen bleken de deelnemers dichter bij elkaar te staan dan men vooraf zelf had gedacht. Hoewel predikant Gerrit van de Riet van de BEZ bij aanvang had benadrukt dat hij als waarnemer aanwezig was, werd het eindresultaat ook ondertekend door de kerkenraad van zijn gemeente.¹³ Deze tekst is terug te vinden op de Evadoc-site in de rubriek downloads. In de inleiding op de uiteindelijke tekst, die in 1951 verscheen, stellen de initiatiefnemers dat de besprekingen voortkwamen uit gemeenschappelijk verlangen zich meer bewust te zijn van de onderlinge theologische overeenkomsten. “Het Protestantisme is verdeeld. Hopeloos verdeeld! zeggen velen. Wij plaatsen achter dit woord een vraagteken en zeggen: Wij geloven in één Heer.”¹⁴ Enkele maanden later, in het voorjaar van 1952 nam het predikantenconvent Gent-Brugge van de Protestants-Evangelische Kerk van België het initiatief om “alle Evangelische kerkeraden en broederraden in Oost- en West-Vlaanderen” bijeen te brengen in de Gentse BEZ-kerkgebouw om zich te beraden of de Antwerpse Geloofsverklaring ook in de rest van België tot onderlinge toenadering of zelfs meer kon leiden.¹⁵ Hoewel er binnen de Belgische Evangelische Zending behoorlijk wat argwaan bestond tegenover dit initiatief,

¹² W Baas, “Het ontstaan van de Antwerpse Geloofsverklaring,” *De Kruisbanier* 7, no. 40 (6October 1951): 1.

¹³ *Ibid.*, 2.

¹⁴ *Ibid.*, “Hopeloos verdeeld? Eén Heer en één geloof.” Comité voor Interkerkelijk Overleg te Antwerpen.

¹⁵ “Circulaire predikanten convent Gent – Brugge,” April 1952, 630, Archief BEZ.

verklaarde co-directeur Odilon Vansteenberghé op voorhand zich toch bereid om constructief mee te werken aan “a unity...based on conversion and prayer.”¹⁶ Drie jaar later, in 1955, werden opnieuw vergaderingen belegd om na te gaan of de Antwerpse geloofsverklaring de basis kon zijn om te komen tot een “organisatorische eenheid” van protestants-evangelisch België.¹⁷ Wellicht omdat deze besprekingen geen concreet resultaat opleverde dat alle protestants-evangelische geledingen die België toen kende samenbracht, is de Antwerpse geloofsverklaring nadien in de vergetelheid geraakt.

Terugkerend refrein in deze drie korte historische terugblikken is het verlangen naar en streven naar een duurzame en veelkleurige eenheid van en door Jezus Christus. Het omzetten hiervan zal nu en in de toekomst, net als in het verleden, gepaard gaan met vallen en opstaan. De toekomst zal uitwijzen welke resultaten deze intentieverklaring zal opleveren. Maar één ding is zeker: ze ligt in de lijn van Jezus gebed in Johannes 17:11 “Heilige Vader, bewaar hen door uw naam, de naam die u ook aan mij gegeven hebt, zodat zij één zijn zoals wij één zijn.”

Aaldert Prins
Archiefconsulent Evadoc

¹⁶ O. Vansteenberghé aan J. C. Winston, April 1952, 656, Archief BEZ.

¹⁷ C A F van Stipriaan-Luïcius aan O Vansteenberghé, 4 Februari 1955, 645, Archief BEZ.